

HANDREIKING

TOS bij Meertaligheid: Doelgroep bepaling

Handreiking door de vier Commissies van Onderzoek(CvO) van Instellingen voor dove of slechthorende leerlingen of leerlingen met een TOS¹

Een onderwijsarrangement in Cluster-2 onderwijs kan volgens de Indicatiecriteria "Auditief en/of Communicatief beperkte leerlingen" van Simea (augustus 2014) worden toegekend aan leerlingen met een taalontwikkelingsstoornis. Het is daarom van belang om een taalontwikkelingsstoornis te onderscheiden van een achterstand in de tweede taalverwerving. Dit vraagt om zorgvuldige diagnostiek en het in kaart brengen van alle factoren die van invloed zijn op de spraak-/taalontwikkeling van de leerling.

Dit document bestaat uit:

1. Toelichting
2. Enkele feiten over de taalontwikkeling van meertalige kinderen
3. Doelgroepbepaling TOS bij meertaligheid: aandachtspunten
4. Schema benodigde gegevens en aandachtspunten
 - Bijlage 1: Beslisboom test- en observatiegegevens bij meertalige kinderen
 - Bijlage 2: Anamnese meertaligheid

1. Toelichting

Informatie die inzicht geeft in de aard en hardnekkigheid van de taalproblematiek, factoren die hierbij een rol kunnen spelen, en de gevolgen van de taalproblematiek voor participatie betreft:

1. **Blootstelling aan talen;** op welke leeftijd is taalaanbod in de eerste taal (T1)/ volgende taal (T2) gestart, wat is/was de duur van het aanbod en hoe is/was de kwaliteit van het aanbod?, Is er sprake van aanbod van meerdere talen tegelijk of meerdere talen na elkaar?
2. **Taalontwikkelingsverloop** en **taalontwikkelingsproblemen** per taal; Zijn er problemen in de moedertaalontwikkeling? Hoe verhouden de problemen in het Nederlands zich tot de problemen in de moedertaal?
3. Het **effect van geboden zorg:** In hoeverre heeft het kind profijt van geïntensiveerd Nederlands taalaanbod en/of taaltherapie?
4. De **gevolgen** van de taalproblematiek **voor deelname aan het onderwijs** en meer specifiek aan de communicatie m.b.t. "begrijpen" en "begrepen worden" en de "mondellingewederkerigheid en weerbaarheid"? Hoe verhouden zich de onderwijsbehoeften tot de taalproblematiek bij meertaligheid?

Voor het beantwoorden van deze vragen zijn **Anamnesegegevens rond Meertaligheid** en **Meertaligheidsonderzoek** van belang. Bij voorkeur wordt een tolk betrokken bij dit onderzoek. Een "**beslisboom**" **Meertaligheidsonderzoek** geeft richting aan de keuze voor onderzoek.

¹ Auris, Kentalis, Viertaal en VituzZuid

De CvO's doen geen uitspraak over de keuze van **onderzoeksmiddelen** aangezien er geen genormeerde onderzoeksmiddelen voor de doelgroep bestaan.

De Taaltoets Alle Kinderen (TAK) kan in een bepaalde leeftijdsgroep een indruk geven van tekorten in taalkennis en vaardigheid ten opzichte van een norm voor meertalige leeftijdgenoten, maar de test is niet bedoeld voor diagnosestelling (en inmiddels verouderd).

Bij het interpreteren van onderzoeksgegevens verkregen met genormeerde onderzoeksmiddelen voor Nederlandstalige kinderen dient **bias** vermeden te worden. Bias is een systematische meetfout, of een fout in de beoordeling van (de ontwikkeling van) een kind die ontstaat doordat het kind vergeleken wordt met de groep waar het niet toe behoort. Dit betekent dat de normen die gebaseerd zijn op eentalige Nederlandse kinderen niet toegepast kunnen worden om uitspraken te doen over de ernst van de problemen bij meertalige kinderen. Het is van groot belang om verslagen te beoordelen op de juistheid van de gevolgde redenering naar een conclusie.

Bestaande onderzoeksmiddelen voor eentalige Nederlandstalige kinderen (bij voorkeur met een COTAN A-kwalificatie), kunnen wel bijdragen aan een **inschatting** van de ontwikkeling van de eerste en volgende taal(en). Hierbij moet rekening worden gehouden met een mogelijk normaal vertraagde taalontwikkeling in de tweede of volgende taal.

Recent onderzoek met de Schlichting Tests voor Taalbegrip en Taalproductie II bij een grote groep Turks-Nederlandse (TN) kinderen en Marokkaans-Nederlandse (MN) kinderen tussen 4 en 7 jaar toonde aan dat het taalbegripsniveau en het zinsontwikkelingsniveau bij de TN-groep rond -1.5 standaarddeviatie afweek van het gemiddelde* en het woordontwikkelingsniveau rond -2 standaarddeviatie afweek van het gemiddelde*. Bij de MN-groep bleek dat het taalbegripsniveau en het zinsontwikkelingsniveau tussen -1 en -1.3 standaarddeviatie afweek van het gemiddelde* en het woordontwikkelingsniveau rond -1,5 standaarddeviatie afweek van het gemiddelde*. De uitkomsten uit dit onderzoek tonen aan dat de normen voor de Nederlandstalige kinderen tussen 4 en 7 jaar niet indicatief zijn voor het bepalen van een taalstoornis bij meertalige kinderen. Daarvoor zijn aangepaste normen nodig. Meer onderzoek op dit gebied is wenselijk.

(*gemiddelde voor Nederlandstalige leeftijdgenoten.)

Onderzoeksgegevens kunnen ten slotte gebruikt worden om te bepalen of er sprake is van groei of inhaal van een vastgestelde ernstige taalachterstand, door een vergelijking te maken tussen bijvoorbeeld quotiëntscores op verschillende meetmomenten (**Procesdiagnostiek**). Hierbij wordt een kind dus vergeleken met zichzelf.

Na deze inleiding volgt een overzicht van **enkele feiten rond taalontwikkeling bij meertalig opgevoede kinderen**, en worden **aandachtspunten bij het interpreteren van onderzoeksgegevens** genoemd.

Bijlagen

In de bijlagen zijn de "beslisboom Meertaligheidsonderzoek" (bijlage 1) en een "Anamneselijst Meertaligheid" (bijlage 2) toegevoegd die gedeeld kunnen worden met het werkveld.

Relevante literatuur

Voor de handreiking is gebruik gemaakt van literatuur, artikelen en enkele websites t.w.: "Taalstoornissen bij meertalige kinderen, Diagnose en Behandeling" door M.Julien (2013), "Het succes van tweetalig opvoeden, gids voor ouders en opvoeders" door E v.d. Linden & F. Kuiken (2014), "Meertalige ontwikkeling, adviezen over meertalige opvoeding

bij een auditief/communicatieve beperking" door M. Blumenthal (2012), "De taalvaardigheid in het Nederlands van kleuters van Turkse en Marokkaanse herkomst" door L. Schlichting in Tijdschrift voor Orthopedagogiek 54 (2015), "taalcanon.nl" en "meertaligheidentaalstoornissen.vu.wikispaces.com".

"Richtlijn multidisciplinaire (spraak en taal)diagnostiek van meertalige kinderen met of zonder gehoorverlies, PonTeM" door Mirjam Blumenthal (2012):

http://www.kentalis.nl/Kentalis_C02/ShowDocument.asp?OriginCode=H&OriginComID=109&OriginModID=9165&OriginItemID=0&CustID=785&ComID=109&DocID=424&Ext=.pdf

2. Enkele feiten over de taalontwikkeling bij meertalige kinderen

Een zeer groot deel van de wereldbevolking is meertalig. De culturele en linguïstische achtergronden van de meertalig opgevoede kinderen in Nederland zijn zeer divers, en ook binnen subgroepen bestaat variatie. Wanneer de taalontwikkeling in de moedertaal een goed niveau heeft is de kans groot dat een tweede of volgende taal zich ook goed ontwikkelt. Meerdere talen kunnen **sequentieel** of **simultaan** worden verworven. Er is verschil tussen vroege en late sequentiële taalverwerwers (waarbij de grens tussen vroeg en laat verschillend wordt gesteld). De hoeveelheid taalaanbod in een taal kan samenhangen met de grootte van de minderheidsgroep. Er vindt vaak **taalverschuiving** plaats, waarbij er enerzijds dominantie en anderzijds verlies van een taal optreedt.

Bij zowel eentalige als meertalige kinderen is er sprake van een grotendeels **universele volgorde** in de ontwikkeling van (meerdere) taalaspecten. Er zijn wel taalspecifieke verschillen (zie www.meertaligheidentaalstoornissen.vu.wikispaces.com).

Enkele cognitieve processen die zich voordoen in taal zijn eveneens universeel zoals **overgeneralisatie** (of overregulatie) waarbij een kind voorkeur heeft voor regelmatige vormen in de taal (zoals in werkwoordvormen of meervoudsvormen), en **overextensie** waarin woorden in een ruimere betekenis worden gebruikt.

Algemene kenmerken in taal bij meertaligen zijn **transfer** waarin kenmerken van talen elkaar beïnvloeden en **codewisseling** (of codemixing) waarin talen binnen een uiting of tussen uitingen elkaar afwisselen.

De mate van **blootstelling** aan een taal is van grote invloed op het leren van een taal. Een geringe blootstelling (minder aanbod) van het Nederlands is van invloed op meerdere taalaspecten. Op het gebied van de grammaticale ontwikkeling is veel blootstelling aan een taal vereist voor het leren van onregelmatige vormen. Wanneer de relatie tussen vorm en betekenis 1-op-1 is (transparant), zijn taalcodes gemakkelijk te leren. Het leren van uitzonderingen op de regel, kan meertaligen meer tijd kosten. Op het gebied van de lexicaal-semantische ontwikkeling kan zowel woordenschat als woordvinding zwak zijn ten gevolge van een geringe blootstelling aan een taal. De woordvinding kan deels t.g.v. een geringe woordassociatie en deels t.g.v. een langere verwerkingstijd, wanneer beide talen geactiveerd worden, bemoeilijkt worden.

NB: Zie voor een uitvoerig overzicht van Fases in de morfosyntactische ontwikkeling van het Nederlands als T1 en als T2 ook bijlage 1 uit "Taalstoornissen bij meertalige kinderen, Diagnose en Behandeling" door M.Julien (tweede druk 2013).

Enkele **normale taalkenmerken** eentalige en meertalige kinderen op een rij:

Aspect	Eentalige kinderen	Meertalige kinderen
Fonol. ontw.	Volledige klanksysteem van het Nederlands wordt rond 7 ^e jaar beheerst.	Bij een simultane verwerving en veel input in beide talen is de fonologische verwerving bij meertalige kinderen vergelijkbaar met fonologische verwerving bij eentalige Nederlandstalige kinderen. Bij een sequentiële ontwikkeling kan interferentie en transfer optreden. Afwijkingen kunnen soms beschouwd worden als een blijvend accent
Morfo-syntax. ontw.	Basisgrammatica is rond 4-5 jaar gelegd en rond 10 jaar volledig. Taalcodes zijn in het algemeen sneller te leren als de relatie tussen vorm en betekenis 1-op-1 (transparent) is.	Simultaan meertaligen hebben rond het 4 ^e jaar een vergelijkbare grammaticaal basisniveau als eentaligen. Sequentieel meertaligen vertonen hierin in de tweede taal vaak een achterstand. De grammaticale kennis en productie in de tweede taal (T2) hangt vaak samen met de grammaticale basis in de moedertaal (T1). Wanneer in de eerste taal veel vervoegingen en verbuigingen voorkomen (zoals in Turks) leren kinderen dit gemakkelijker in een tweede taal. Overgeneralisatie en Codewisseling zijn normale verschijnselen. Meertaligen die na het vierde jaar (kritische periode) Nederlands leren hebben grote moeite met lidwoorden. Ook de plaats van het werkwoord in de zin en de juiste vorm van een bijvoeglijk naamwoord geeft vaak problemen. Onregelmatige vormen die uit het hoofd geleerd moet worden, waarvoor veel blootstelling aan een taal nodig is, zijn extra moeilijk te leren.
Lexic.-sem. ontw.		Eerste woorden bij meertaligen mogelijk iets later dan bij eentaligen, omdat koppeling klankopeenvolgingen en betekenissen bij meertaligen meer tijd in beslag kan nemen i.v.m. een groter aanbod. Verdubbelingen ('daddy-papa'), Overextensie en Codewisseling zijn normale verschijnselen. Sequentieel meertaligen hebben bij aanvang basisonderwijs een achterstand die, afhankelijk van de kwaliteit en kwantiteit van de taalinput, soms moeilijk in te halen is.

		<p>Sommige kinderen maken in de eerste fase op school een “stille periode” door.</p> <p>Meertaligen kennen per taal mogelijk iets minder woorden dan eentaligen, maar weer meer woorden in beide talen samen.</p> <p>Enkele onderzoeken hebben aangetoond dat de woordenschat in de tweede taal kleiner blijft dan die van eentaligen in dezelfde taal.</p>
--	--	--

3. Doelgroep bepaling TOS bij meertaligheid; aandachtspunten

Voor het vaststellen van TOS bij meertaligheid zijn zoals genoemd meerdere gegevens nodig die altijd (mede) door een spraaktaaldeskundige in een CvO/MDO moeten worden beoordeeld. waaronder:

- Een uitgebreide **Anamnese Meertaligheid** naar onder andere de blootstelling aan talen (aanvang, hoeveelheid en niveau van het taalaanbod thuis en buitenshuis) en een inschatting van het taalbegrip en de taalproductie in de talen van het kind.
NB: Kinderen met een taalstoornis laten veelal een vertraagd beeld van de normale taalontwikkeling zien. De ontwikkeling van een tweede taal van een sequentieel meertalig kind zal zich echter per definitie kenmerken door een vertraagde ontwikkeling!
- **Onderzoek bij anderstaligen in de thuistaal, of bij meertaligen in beide talen** wanneer het Nederlands taalaanbod thuis 50% of minder is, het kind het Nederlands t.o.v. de andere taal even goed of slechter begrijpt en/of het kind het Nederlands minder goed spreekt.
NB: Als we dit niet onderzoeken, dan bestaat het gevaar van **overdiagnose** of **onderdiagnose**.
Bij Overdiagnose worden onvolkomenheden in het Nederlands, die zijn ontstaan als gevolg van de nog niet volledige verwerving van deze taal, onterecht toegeschreven aan een taalstoornis. Bij Onderdiagnose worden onvolkomenheden in het Nederlands, die zijn ontstaan als gevolg van een taalstoornis, onterecht toegeschreven aan het feit dat het kind tweetalig is en meer Nederlands moet leren. In beide gevallen zal het kind niet de begeleiding krijgen waar hij/zij het meest baat bij heeft.
- **(Onderzoek)gegevens m.b.t. taalleerbaarheid** door middel van Procesdiagnostiek.
- **Spontane taal en verhaalopbouw.**
- Eventuele aanvullende onderzoek naar **cognitieve processen** en/of **vaardigheden** die sterk bij taal zijn betrokken zoals en het **auditief werkgeheugen** en **fonologische verwerking**.
Uit onderzoek bij meertalige kinderen met een taalachterstand in het Nederlands is gebleken dat deze vaardigheden bij hen vrijwel even goed zijn ontwikkeld als bij Nederlandse kinderen zonder taalachterstand. Voor kinderen met een TOS zijn deze vaardigheden vaak wel een probleem.

Julien (2013) concludeert dat een specifieke taalstoornis bij meertalige kinderen zich manifesteert in alle talen die het kind spreekt. Julien maakt onderscheid tussen algemene symptomen en taalspecifieke symptomen en vergelijkt onderzoek bij sequentieel meertalig opgevoede kinderen met dat van simultaan meertalig opgevoede kinderen.
NB: Zie hoofdstuk 6 en de checklist Algemene Symptomen van Taalstoornissen bijlage 4 van "Taalstoornissen bij meertalige kinderen, Diagnose en Behandeling" door M. Julien (tweede druk 2013).

Ten slotte:

Veel informatie rond TOS en meertaligheid wordt beschreven vanuit morfo-syntactische problematiek. Zoals bekend kent TOS variaties in aard en ernst en zijn **TOS-doelgroepen in Cluster 2 divers**, waarbij onder andere ook een stoornis in alleen de spraakontwikkeling, of een stoornis in de pragmatiek (in combinatie met een ander taalaspect), reden kan zijn om een kind gerichte cluster-2 ondersteuning te bieden wanneer het hierdoor vastloopt in het onderwijs.

Zie hiervoor toelaatbaarheid op grond van beredeneerde afwijkingen Simeá artikel 8.4.a en 8.4.c.

4. Schema benodigde gegevens en aandachtspunten:

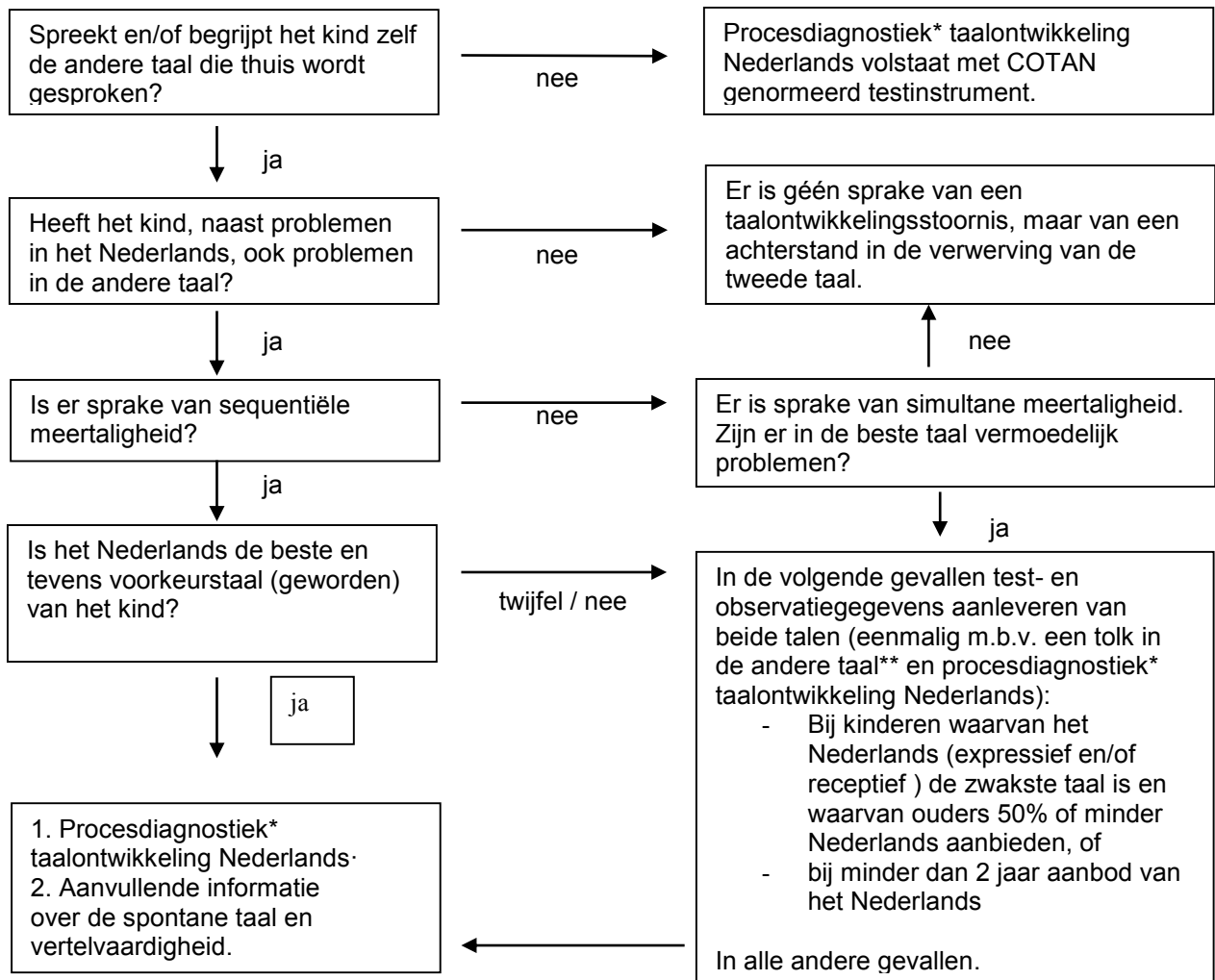
<p>Er is bij voorkeur een Differentiaal Diagnose gesteld door een daartoe bevoegd persoon die bekend is met normale en afwijkende patronen in een meertalige taalontwikkeling. De onderbouwing daarvan is bijgevoegd.</p>	
<p>Er is een Anamnese Meertaligheid ingevuld over het (taal)ontwikkelingsverloop van het kind en de aanvang, het aanbod en de status van de thuis talen,</p>	<p>Een vertraagd op gang gekomen taalontwikkeling bij een normaal algeheel ontwikkelingsverloop is een aandachtspunt.</p>
<p>Bij kinderen van wie het Nederlands (receptief en/of expressief) de zwakste taal is en waarvan ouders 50% of minder Nederlands aanbieden zijn er bij voorkeur: - onderzoeks- en observatiegegevens in beide talen (m.b.v. een tolk). Hiermee wordt een indruk verkregen van het niveau van de talen afzonderlijk en het niveau van beide talen samen (conceptueel). - informatie over taalleerbaarheid op basis van test-hertestgegevens en het logopedische behandelverloop.</p>	<p>Onvoldoende complexiteit in de fonologische en/of morfo-syntactische ontwikkeling in de sterkste taal van het kind is een aandachtspunt. En een geringe omvang van de conceptuele woordenschat is een aandachtspunt. Moeizaam automatiseren van taalkennis en regels is een aandachtspunt.</p>
<p>Bij kinderen waarvan het Nederlands de voorkeurstaal is (geworden) zijn er bij voorkeur: - onderzoeksgegevens in het Nederlands + - aanvullende informatie over de spontane spraak en taal, <i>en eventueel vertelvaardigheid</i>, - informatie over taalleerbaarheid op basis van test-hertestgegevens en het logopedische behandelverloop. - eventueel informatie over cognitieve processen die sterk bij taalverwerking en retrieval zijn betrokken (<i>een "quasi non-woord repetitietest" is momenteel in ontwikkeling</i>).</p>	<p>Onvoldoende kennis/bewustzijn van taalstructuur (meta linguïstisch bewustzijn) en fouten in de woordopbouw, zinsopbouw en verhaalopbouw zijn een aandachtspunt. Moeizaam automatiseren van taalkennis en regels is een aandachtspunt. Een zwak korte termijngeheugen voor o.a. de opeenvolging van klanken is een aandachtspunt.</p>

En:

<p>Er is Informatie over de gevolgen van de taalproblematiek in deelname aan mondelinge communicatie en het onderwijs, aangeleverd door: - de diagnosticus/behandelaar die de communicatieve redzaamheid van het kind in een 1-op-1 situatie kan beschrijven, - de (voor)school die die de communicatieve redzaamheid van het kind in een groepssituatie kan beschrijven.</p>
--

Bijlage 1: Beslisboom test- en observatiegegevens van meertalige kinderen

Standaard worden **recente Anamnesegegevens rond Meertaligheid** meegestuurd bij een Cluster 2-aanvraag (TOS) van meertalige kinderen. Deze bevat o.a. informatie over de duur en kwaliteit van het taalaanbod van alle talen die het kind aangeboden heeft gekregen en de voorkeurstaal (in verschillende situaties) van het kind zelf. *Daarnaast* worden logopedische test- en observatiegegevens meegestuurd volgens onderstaand beslisboom:

+ informatie / resultaten van gerichte begeleiding / interventie / behandeling

+ informatie over de gevolgen van de taalproblematiek in deelname aan mondelinge communicatie en het onderwijs, aangeleverd door de diagnosticus/behandelaar die de communicatieve redzaamheid van het kind in een 1-op-1 situatie kan beschrijven (naast de (voor)school die die de communicatieve redzaamheid van het kind in een groepssituatie kan beschrijven).

*Hiermee wordt in dit geval bedoeld dat de Nederlandse taalontwikkeling op ten minste 2 momenten getest is zodat de vooruitgang van het kind ten opzichte van zichzelf gemeten kan worden (taalleerbaarheid). Dit dient gedaan te worden met COTAN genormeerde testinstrumenten voor de eentalige doelgroep.

** Dit onderzoek van de andere taal mag, mits gedegen uitgevoerd, ouder zijn dan 1 jaar.

Bijlage 2: Anamnese Meertaligheid

Naam kind:

Geboortedatum:Geboorteland:.....

Datum invullen:Leeftijd.....

Ingevuld door:

Met behulp van: ouder leerkracht anders:

2. Wat is de moedertaal van de moeder, vader, verzorger?

- moeder:
- vader:
- verzorger (indien van toepassing):
- welke taal spreken ouders/ verzorgers onderling?

3. Welke taal wordt meestal (meer dan 50 % van de tijd) tegen het kind gesproken door:

- moeder:.....vanaf (leeftijd kind).....
(+ *eventueel andere taal* :vanaf (leeftijd kind)
- vader:.....vanaf (leeftijd kind).....
(+ *eventueel andere taal* :vanaf (leeftijd kind)
- verzorger (indien van toepassing):.....vanaf (leeftijd kind)
- (+ *eventueel andere taal* :vanaf (leeftijd kind)
- de grootouders:
- de broertjes en zusjes:
- de oppas/ peuterleidster/ leerkracht:

4. Hoe is de Nederlandse spreekvaardigheid* van:

- de vader	☐ Goed	☐ Matig	☐ Slecht
- de moeder	☐ Goed	☐ Matig	☐ Slecht
- broertjes/zusjes	☐ Goed	☐ Matig	☐ Slecht
- (de oppas)	☐ Goed	☐ Matig	☐ Slecht

5. Hoe is de spreekvaardigheid in de andere taal/talen dan het Nederlands van:

6. Maakt u zich zorgen over de taalontwikkeling van uw kind?

in de thuistaal? Ja Nee
 evt. toelichting:

in het Nederlands ? Ja Nee
 evt. toelichting:

7. Hoe is de taalontwikkeling van uw kind tot nu toe verlopen?

Heeft uw kind gebrabbeld? Ja Nee
 Wanneer sprak uw kind de eerste woordjes? in welke taal?

Wanneer ging uw kind in zinnnetjes spreken? in welke taal?

Kunt u uw kind voldoende begrijpen/verstaan? Ja Nee
 In welke taal uit uw kind zijn/haar gevoelens?

8. Hoe goed begrijpt en spreekt het kind de talen?

Het kind **begrijpt** alle talen even goed
 Ja Nee, bij Nee: de beste taal is

- Het niveau is Goed Matig Slecht

Het kind **spreekt** alle talen even goed
 Ja Nee, bij Nee: de beste taal is

- Het niveau is Goed Matig Slecht

9. Zijn er andere gezinsleden die moeite hebben met de spreekvaardigheid in de thuistaal?

Ja Nee wie?

10. Welke taal hoort het kind in de volgende situaties?

Voorlezen:	Nederlands/andere taal:.....
Liedjes/versjes :	Nederlands/andere taal :.....
Televisie kijken:	Nederlands/andere taal:.....

11. Wie is overdag het meest thuis met het kind?

☐ moeder · ☐ vader · ☐ ander namelijk.....
--

12. Heeft uw kind contact met leeftijdgenootjes uit de eigen (*etnische*) groep en/of met eentalig Nederlands sprekende kinderen?

Hoeveel contact heeft uw kind met leeftijdsgenootjes uit de eigen (<i>etnische</i>) groep?
Welke taal spreken ze onderling?
Hoeveel contact heeft uw kind met eentalig Nederlands sprekende leeftijdsgenootjes?
.....

13. Vindt u het belangrijk dat uw kind de andere taal dan het Nederlands goed beheerst?

☐ Ja · ☐ Nee evt. toelichting:

14. Vanaf wanneer wordt uw kind buiten de thuissituatie blootgesteld aan Nederlands taalaanbod? (voorschool/peuterspeelzaal/kinderdagverblijf/gastouder/basisschool):

vanaf..... jaar en maanden dagdelen per week.
--

Deze " Anamnese Meertaligheid" is een (aangepaste) versie van een vragenlijst die eerder in samenwerking met de LCTI, Cvl's, het Kenniscentrum Meertaligheid, Kind en ontwikkeling en Siméa tot stand is gekomen. De Anamnese Meertaligheid was oorspronkelijk gebaseerd op de anamnese meertaligheid van M. Blumenthal e.a. (Blumenthal, M., en M.M.R. Julien (2000), Geen diagnose zonder anamnese meertaligheid, In: Logopedie en Foniatrie nr. 1, 13-17).